

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

INTERVIU ATIPIC CU SCRITOAREA SABINA MĂDUȚA

George ROCA¹

George ROCA: Ma bucur mult și vă mulțumesc că ați acceptat acest interviu, mai ales că am aflat că sunteți foarte ocupată cu scrierea și editarea unei cărți...

Sabina MĂDUȚA: E ora 9 dimineața la noi la Oradea. Am deschis calculatorul și-am dat de minunata dumneavoastră propunere. Viața ne mai aduce și surprize plăcute, ne mai întâlnește și cu oameni sensibili, degustătorii de valori. Chiar dacă sunt puțini la număr e totuși foarte bine și așa! Dumneavoastră, domnule George Roca, minunatul nostru prieten, sunteți și rămâneți un un catalizator al culturii române și nu numai! Și dacă, așa cum spune Panait Istrati „Iubirea unui singur om te vindecă de ura tuturor!” și iubirea de carte vindecă multe suferințe și ne dă aripi să credem și să visăm că nu e totul pierdut, chiar la o anumită vârstă! Am norocul să locuiesc din nou în Oradea unde vă pot întâlni în fiecare vară, fie la lansări de carte, fie la spectacole ori la diverse manifestări culturale. Am citit recent cartea „Aviatorul” de Evgheni Vodolaskin. E absolut fantastică, te absoarbe, îți dă idei, te face să realizezi ce

înseamnă un mare talent literar la care să te poți raporta chiar dacă conștientizezi că tu și scrierile tale sunteți, vai, departe! Dragă domnule George Roca, vă mulțumesc pentru invitația dumneavoastră la un interviu. La aproape toate întrebările pe care mi le-ați pus veți găsi răspuns și în volumul „Cartea Sabine”. Aici vă voi dezvălui și câteva amănunte mai puțin cunoscute din traseul meu prin această lume... Domnia voastră sunteți un scriitor foarte sensibil, ca un seismograf și eu știu ce v-a surprins la mine. De fapt fiecare avem lucruri absolut personale. Am realizat că nu trebuie să fugim de ele. Cu cât vom fi mai sinceri cu noi înșine cu atât cititorul va fi mai cucerit! Și de ce să copiem alte modele când ne avem pe noi înșine, buni sau răi, cu mai mult sau mai puțin talent dar putem fi deschiși cu sufletul în palmă! Asta se simte! Să nu se înțeleagă că nu-i admir și nu-i venerez pe marii creatori.

George ROCA: Desigur! Distinsă doamnă, tot ce spuneți mai sus e adevărat... Menirea acestui interviu este de a ne cunoaște mai bine, de a ști și cititorul faptele pozitive pe care le-am făcut în viață, cum ați ajuns să fiți un scriitor, un om de cultură cunoscut și apreciat. Ați plecat din Oradea în urmă cu mulți ani, ați avut o viață tumultuoasă și plină de realizări în București, iar de curând v-ați reîntors mai aproape de „matcă”, în frumosul oraș de pe malul Crișului... Nu numai aceasta aș dori să fie subiectul interviului nostru, ci și alte „multe” secrete. De exemplu: De unde va trageți rădăcinile. Cum a fost copilăria dumneavoastră? Ce mai scrieți, ce mai citiți... ce vă mai impresionează, ce vă mai bucură, ce va mai doare...? De fapt o mulțime de întrebări într-o singură frază! Răspundeți doar la cele care vi se par interesante!

¹ A consemnat, George ROCA Sydney, Australia – Oradea, România, 25 iulie 2019

Sabina MĂDUȚA: Rădăcinile mi le trag din Gepiș, o localitate situată la 30 de kilometri de municipiul Oradea pe drumul care trece prin Băile Felix. Amintirile depre copilăria mea persistă până și acum, după multe decenii! La orele de religie răspundeam întotdeauna foarte bine și părintele Goldiș mă răsplătea cu niște monezi mici și strălucitoare pe care le aduceam bucuroasă acasă. Eram nelipsită de la biserică duminicile și-n celelalte sărbători și eram fericită când părintele mă pune să zic la strană rugăciunile „Tatăl Nostru” și „Crezul”. Dangătele clopotelor bisericii din satul meu natal nu le-am uitat niciodată. Sunetul lor îmi părea mult mai melodios și mai frumos în comparație cu sunetul clopotelor din Oradea care îmi sună aspru și străin. După mulți ani, într-o noapte, fiind de gardă, și ajungându-mă dorul de-acasă, am scris poezia „Clopotele”: „La biserica din sat/ Când prindeau a bate/ Clopotele se-auzeau/ Peste șapte sate// Dangătele lor prelungi/ Străpungeau eterul/ Intr-un cântec ancestral/ Infrățit cu cerul.// Clopotele, clopotele,/ Se-auzeau departe/ De spuneau de sărbători/ De spuneau de moarte// Și acum, le mai aud,/ Când în priveghere/ Clopotele amintirii/ Bat de Înviere!//” În anul 1996 s-a înfăptuit și filmarea Bisericii din Gepiș unde am fost botezată. Minunatul om și teleast Maria Preduț, cea care a filmat atâtea biserici și mănăstiri pentru emisiunea TVR „Lumină din lumină” a fost și de data asta mâna proriei divine. Un gând pios pentru Maria Ingerilor, prea repede plecată dintre noi! Am pornit din București cu echipa TVR (Maria Preduț, Bogdan Silvestru și Cătălin Lungoci) cu două zile înainte de Sfântu Nicolae, pe o ninsoare ca-n basme, cu o escală la Mitropolia Sibiului. Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Antonie al Ardealului a fost filmat citind Pastorală de Crăciun. Am înregistrat-o și eu pe reportofon și la întoarcerea în București am predat-o Ligiei Necula care a difuzat-o pe Radio România Tineret înainte de Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului! Ajunși la Oradea, nici vorbă de zăpadă. Parcă revenise primăvara!

George ROCA: Ce poezie minunată și ce frumos știți să povestiți mai ales despre locurile natale după care cred că tânjiți și acum?

Sabina MĂDUȚA: După nimic nu tânjesc ca după reîntoarcerea în satul în care m-am născut, după ulița lui lungă de peste trei kilometri, unde-i știam pe toți sătenii, cu toate istoriile și porecele lor: a Ciorcului, a Grasâ, a Vrițâ, a Dedi, a Gali, și încă multe altele. Casa noastră era situată cam pe la mijlocul satului, nu departe de școală și de biserică. Din păcate, tata a vândut casa cu gândul să plece în bejenie ca să scape de colectivizare și bineînțeles să se îmbogățească, numai că tocmai a doua zi după ce a primit banii pe casă s-a înfăptuit Reforma monetară. Pe banii luați și-a cumpărat o pereche de bocanci! Intocmai ca-n povestea lui Ion Creangă, Dănilă Prepeleac! Dărâmată de noul ei proprietar casa părintească mai există numai în memoria mea, cu tinda și camera curată, cu târnațul și celelalte acareturi: colnița, hambarul, grajdul, șura, dar mai ales cu întâmplările mărunte ale copilăriei mele.

George ROCA: Care este povestea „Dealului morii” din „neuitata dumneavoastră copilărie” pe care ați descris-o într-o povestire scrisă cu multă inimă?

Sabina MĂDUȚA: Dealurile Gepișului, însemnate pe hartă, cuprind și locul numit „Dealul morii”, loc unde aproape fiecare sătean avea o parcelă de vie. Printre butucii de viță erau numeroși piersici și pruni, iar mai la vale, se cultivau pepenii care făceau deliciul nostru, al copiilor. Din ocolul casei, vedeam toată desfășurarea însoțită a dealului și, când se coceau strugurii, părinții ne trimiteau acolo, să-i păzim. După ce treceam de holdele de la Bronțasca, ne apropiam cu teamă de podul de peste valea de la poalele dealului. Treceam cât mai repede, nu cumva să fim mușcați de șerpui care mișunau prin pipirig. Sus ne așteptau cușmele colibelor și câinele legat în lant, care lătra de zor și sărea în sus de bucurie, văzându-ne. Tare mult ne plăceau acele mici adăposturi fără pod, mirosind puternic a flori de fân. Acolo, departe de ochii părinților, aveam un straniu sentiment de libertate și de mister.

Nu departe de dealurile cu vii, începeau pădurile de foioase, care se întindeau până departe spre Mierlău și Lăzăreni ajungând până la Băile Felix. Noi, copiii, stăteam de pază numai ziua. Noaptea, viile erau în paza adulților și-a câinelui credincios, care mai alunga, cu lătratul lui, mistreții, fiindcă, aceștia de multe ori intrau în holdele de deasupra viei sau făcând ravagii prin lanurile de porumb. Din acest motiv sătenii cam renunțaseră să le mai cultive, dar tata, vorba mamei, „Vasile, tu tot ca neoamenii”, s-a hotărât să are bucata noastră de pământ care se întindea între vie și imaș, pe un teren în pantă. Cum toate animalele din grajdul tatei au fost vândute printr-o afacere păguboasă, în stilul lui caracteristic, acum când vroia să are, nu mai avea decât un bivol și o vacă. I-a înjugat la plug, a scuiat în palme, a zis „Doamne-ajută” și a purces să tragă prima brazdă. Misiunea mea era să merg



Cetatea Cavalerilor

NR. 5(33) MAI 2023

3

Înaintea animalelor, să țin de jug, trasând drept, porțiunea de arătură. Mi-era o frică de bivol, iar inima-mi bătea cu putere mai ales la coborâre, când, pașii animalului parcă se prăvăleau peste mine. Număram brazdele deja trase, socoteam în gând câte suișuri și coborâșuri mai aveam de făcut, mă uitam spre cer, la soarele care nici vorbă să apună, să mă scape mai repede de chin. Și, Doamne, cât de plăpândă eram, nu împlinisem încă doisprezece ani, și cât de frică mi-era de suflarea grea și zgomotoasă a bivolului, pe care i-o simțeam în ceafă, și de coarnele lui răsucite, de copitele gata să mă strivească. Nu-l resimțeam ca pe un animal oarecare, ci ca pe un duh din poveștile mamei, care mă urmărea tulburându-mi visele și somnul. Dar ce-i păsa tati de spaimile mele: își bătea joc de ele și mă apostrofa cu ironie: „Ți-e frică de moarte, nu? Ți-e frică!...” Nu suporta să ne vadă fricoși. Dar cum să nu-i fie frică unui copil, de bivolul cel negru sau de ditamai calul-armăsar din poveste, pe care trebuia să-l ducă de căpăstru, la adăpat!? Nu ajungeam decât până la genunchii lor, iar tata-mi dădea lecții de curaj!

Mă gândesc acum, după ce am uitat copilăria aceea chinuită, acum când încerc să mi-o reamintesc, la una dintre cele mai frumoase povestiri ale marelui scriitor Vasile Voiculescu, intitulată „Revolta dobitoacelor”. Doamne, cât sunt ele de blânde și supuse, dacă se lasă conduse fără împotrivire până și de un copil înspăimântat!

George ROCA: Povestiți minunat. Încerc să vă provoc! Adică mai vrem povestiri! Mi-a plăcut mult și „Primul drum la Oradea”... Primul drum de la Gepiș la Oradea! Frumoasă narațiune! Ați putea sa o reproduceți aici? Măcar o parte...

Sabina MĂDUȚA: ...La Oradea mergeau sătenii în zilele de târg, luna și vinerea, fie pe jos, fie cu căruța, să vândă și să cumpere cele trebuitoare traiului lor atât de greu. Viața le era marcată de Războiul nu prea îndepărtat, de seceta cotropitoare, dar mai ales de schimbările aduse de noii stăpânitori. Dar, ce bine că nu le este dat copiilor să perceapă problemele cu care se confruntă părinții. Nu că, aș fi avut o copilărie fericită: întotdeauna am suferit de foame, niciodată n-am avut îmbrăcăminte ca lumea, dar astea nu mă împiedicau să visez. Școala și domnul învățător Teodor Cărbunar, ce altă treabă aveau decât să-i cultive elevei cu note mari la limba română, dorul de plecare. Era într-o zi de duminică când tata a hotărât să meargă la Târgul de luni, de la Oradea. Se săturase de păstorit și vroia să-și vândă oile. Nici din creșterea oilor nu s-a ales cu vreo procopseală, el care nutrea vise de îmbogățire, schimbându-și mereu îndeletnicirile, una mai păguboasă ca alta!

Auzindu-l că face pregătiri de plecare l-am rugat să mă ia și pe mine la drum, să-l ajut să mâne oile. Mama, care m-a auzit, s-a opus din răspuțeri: cum să umble un copil de doisprezece ani, toată noaptea, pe jos în urma oilor? „Măi Vasile, nu fi bolund, nu-ți pune mintea cu Sibinuța. Cum o să biruiască ea să meargă pe jos atâția kilometri și, încă noapea?” Dar eu atâta l-am pisat pe tata cu rugămințile, până când a primit să-i fiu tovarăș de drum. Ce ne-o fi pus mama de merinde, dac-am plecat desculță ori am avut încălțări, nu mai știu. Țin minte doar, că în acea noapte caldă de vară, mergeam în urma oilor, doinind cântecele din satul nostru, un repertoriu cu care memoria mea de copil se juca. Tata, când fișcra, când cânta din frunză și-n vreme ce, un cer spuză de stele ne lumina drumul... Am ajuns spre dimineață la Băile Felix. Aerul se cam răcise așa că, ne-a prins bine să ne încălzim picioarele într-un șanț cu apă termală. Tata mai făcea câte-o glumă, întreținându-se cu alți călători, din alte sate care, ca și noi, făcuseră un popas la Băi, în drum spre Oradea.

Mai știu că, odată ajunși la oraș, tata m-a lăsat în magazinul „Ferometal” (Oțelul) care mai există și acum, unde, la căldură, așezată pe o ladă de ambalaj, am adormit instantaneu. Oile le-a vândut în piața din apropiere, piață care a devenit mai târziu, Parcul Muncitoresc, iar acum se numește Parcul 1 Decembrie! Apoi a venit și m-a luat de la „Oțelul” locul meu de odihnă, și ne-am dus pe Corso, unde m-am minunat de oglinzile vitrinelor și de strălucirea exponatelor (...) Apoi ne-am întors în piață. Acolo l-am găsit pe unchiul Toader Duma, care adusesse lemne la vânzare și acum se-nturna cu căruța goală, așa că, la întoarcere am avut norocul să nu mai fac drumul „per pedes”. Noaptea, în drumul nostru spre Oradea, ne întâlnisem cu unchiul Toader înainte de comuna Calea Mare, pe dealul acela abrupt care era spaima căruțașilor. Ducea la vânzare o cocie burdușită cu lemne. Caii se opinteau din răspuțeri, iar el se dăduse jos, împingând căruța și îndemnându-i cu glas tare. Parcă văd și acum sfortările cailor și ale unchiului, îmi amintesc de spaima ce mă cuprinsese ca nu cumva greutatea prea mare să-i tragă înapoi, la vale și să-i omoare/ Din fericire totul s-a sfârșit cu bine, trecând de deal!



-2023 -ANUL IULIU MANIU !

Cetatea Cavalerilor

NR. 5(33) MAI 2023

Când am intrat în sat, așezată comod în cocia unchiului, apunea soarele și era peste tot, peste dealuri și peste păduri, o lumină dulce, viorie! Mi s-a părut că regălesc satul după o lungă absență, deși nu trecuseră decât douăzeci și patru de ore de la plecare, intervalul dintre două apusuri de soare...

George ROCA: Și povestea cu școala, cu zgomotele pădurii, cu Mândraia, cum a fost?

Sabina MĂDUȚA: Întors de pe front în anul 1944, domnul învățător Teodor Cărbunar a preluat de la doamna preoteasă Ecaterina Goldiș, care îl suplinise, clasele I-VIII și funcția de director. Eu nu împlinisem încă șapte ani în toamna anului 1943 când m-am dus la școală. Dar cum puteam să stau singură acasă, când fetițele din vecini, prietenele mele începuseră clasa I-a? M-am prezentat împreună cu ele la școală, iar părintele Vasile Goldiș și doamna preoteasă m-au primit, însă nu m-au trecut în catalog. Învățam foarte bine și având o memorie deosebită le ziceam și le știam pe toate ca pe apă... Nu înțelegeam atunci de ce colegile mele nu puteau răspunde la lecții și mă cam speriam când „Doamna” le trăgea de urechi și le strofoca părul blond și frumos, de arătau săracele ca vedetele de-acum, tapate mult și cu sânge!

Câteodată nici eu nu scăpam de usturimea nuielilor aplicate la palmă care urmau după recreație, fiindcă eram deseori pe lista celor care nu fuseseră cuminiți. Țin minte ceva usturimi, dar niciodată nu i-am purtat pică Doamnei. Nu mai țin minte cine mă „spunea”, mă scria pe listă, dar sunt sigură că încă de pe atunci se evidențiau turnătorii. În trimestrul al II-lea, când domnul învățător s-a întors de pe front, impresionat probabil de cunoștințele mele, m-a înscris reglementar în catalog și m-a declarat la sfârșitul anului premiantă, așa cum aveam să fiu până-n clasa a VI-a, când am trecut la Gimnaziul Unic din Tinca. Eram un copil precoce și pe lângă faptul că învățam bine, scoteam niște perle de cugetări... culese probabil de prin cărți ori auzite de la alții. Se minunau bătrânii satului de mine, toți mă laudau și mă alintau spunându-mi Sibinuța Aiului. Numai că Vasalica Aiului, adică tata, nu se prea sinchisea de meritele mele la învățătură. El mă trimitea cu vitele la păscut, prin pășuni și prin păduri. Dimineața devreme când plecam îmi atrăgea atenția să nu mă însoțesc cu alți copii, ca nu cumva jucându-ne împreună să facem larmă și astfel să ne prindă șomarul și să ne sechestreze vitele. Vacile aveau la gât clopoțel sau talangă și-n vreme ce pășteau, se-auzeau acele sunete frumoase și liniștitoare, ca o muzică. În trăistuța de pânză de pe umăr, alături de bucata de pâine aveam întotdeauna cartea de citire și câte-o carte de povești. Așa-mi petreceam toată ziua, singură, păzind vitele. Uneori mă înspăimântau zgomotele pădurii: câte-o pasăre care se ridică dintre arbori cu un straniu fâlfâit de aripi, câte-un strigăt de gaiță, foșnetul crengilor în bătaia vântului, târșăitul vreunui șarpe peste frunzele uscate, ploaia, tunetele și fulgerele... Toate au făcut din copilăria mea o poveste asemănătoare cu aceea a eroilor lui Dickens. Animalele pe care le păzeam, vacile și vițeeii, îmi erau prietene, le simțeam că-mi sunt ocrotitoare și le iubeam nespuse. Aveam o vacă care se numea Mândraia. Când tata i-a dus vițelul la târg, la vânzare, am plâns, și ce n-aș fi făcut să nu fie despărțită de „copilul” ei.

Când eu eram la școală, tata dădea vitele la ciurdă, dar în vacanțe văcăream cât era vara de lungă. Dacă-mi amintesc de frumusețile pădurii, de răsărituri și apusuri de soare, de farmecul lor? Da, îmi amintesc, dar nu mă impresionau prea tare fiindcă am deschis ochii în acel paradis natural și mi se părea firesc să fie așa. Pe atunci credeam că „frumosul” e în altă parte... Într-o vacanță pe când eram în anul doi la Școala Medie din Oradea, mi se propusese un loc într-o tabără la munte, contra unei mici sume de bani. Mama nu mi-a dat banii, motivând: „Ce munte, ce tabără? Uite aici pădurile și aerul curat!” Nu știam câtă dreptate avea!

George ROCA: Amintiri din perioada gimnaziului...

Sabina MĂDUȚA: Cred că era în anul 1947 sau 1948, când la școală, ne-au pus să rupem din manuale paginile cu portretele Regelui Mihai și al Reginei Mamă Elena. Când mi-a venit rândul, am introdus în godinul aprins din clasă, paginile rupte. Prin ușița sobei rămasă deschisă, am văzut cu mirare cum pagina cu Regele a luat foc, dar flăcările au ocolit portretul. Părintele Goldiș m-a privit complice înțelegându-mi uimirea! Până la urmă a ars toată foaia, însă întâmplarea mi s-a întipărit în minte pentru totdeauna, cu semnificația pe care i-a atribuit-o atunci sensibilitatea mea de copil, că făptuiam un sacrilegiu. O reformă neprielnică a desființat în acel an Ciclul de șapte clase primare existent în Gepiș, satul nostru. Ca să învăț mai departe a trebuit să merg la Gimnaziul Unic din Tinca.



-2023 -ANUL IULIU MANIU !

Cetatea Cavalerilor

NR. 5(33) MAI 2023

Era frumoasă Școala din Tinca și desigur că secretarul ei a privit-o curios pe fetița cu codițe, mică și slabă, arsă și înegrită de soare, ținând în mână pentru înscriere adeverința de absolvire a cinci clase primare cu media nouă și cincizeci. De n-ar fi fost pârdalnica de matematică, putea fi chiar media zece! ...Dar ce discuții între mama și tata în legătură cu mersul meu la școală. Tata, nu și nu, că n-are bani de cheltuit pe școli. Mama, că ea-și vinde și poalele din ladă, numai ca să pot învăța, așa cum a sfătuit-o domnul învățător Cărbunar: „E păcat nană Floriță să nu dați fata mai departe la școală. Sabina învață bine și-apoi cât e ea de mică și slabă, n-o să biruiască cu secera și sapa!” Așa că într-o luni de dimineață, în căruța în care bunicul Dede, ducea o ladă goală în care să aducă purceii pe care urma să-i cumpere de la Târgul din Tinca, m-am instalat eu foarte comod, cale de vreo doisprezece kilometri. „Uite Sabinuța, a zis bunicul, când vei fi tu mare și cu școli înalte, o să-ți amintești cum ai plecat la Gimnaziu călătorind într-o ladă de purcei...”

La Tinca încă nu se deschisese internatul pentru elevii veniți de prin satele din jur, așa că tata mi-a găsit o gazdă. Am locuit pe strada Tudor Vladimirescu la Nană Catiță, cunoscută de toată lumea fiindcă vindea luna la târg oale și blide de pământ (ceramică) aduse de meștrii lor de departe dinspre Beiuș. Cu mine în gazdă erau încă două fete din Mociar, cu care mă înțelegeam foarte bine. Nană Catiță era o văduvă cu suflet tare bun. Ne îngrijea și ne hrănea contra unor dări în natură (alimente, lemne pentru încălzit ș.a.) așa cum se înțelesese cu părinții noștri. Când am trecut în clasa a VII-a, am fost primită la internat unde aveam și cantină gratuită. De acasă ne adusesem pentru dormit cearceafuri de pânză și celebrele dune - pilote din pene de gâscă.

Și la Gimnaziu am învățat bine, iar profesorii mă iubeau și mă ocroteau văzându-mă probabil atât de mică. La rândul meu i-am iubit tare mult și-am continuat să-i caut mai târziu, de câte ori mergeam din București, acasă în concediu. Doamnele profesoare Tania Minoiu și Eleonora Laza mi-au devenit prietene. Îi port de asemenea o frumoasă amintire domnului profesor de muzică și limba română, Alexandru Condoroș. La o lecție de compunere, impresionat probabil de ceea ce scrisesem m-a popularizat și pe la alte clase, așa că într-o recreație s-au strâns mulți elevi în jurul meu să vadă minunea, s-o vadă pe fetița care știe să facă poezii.

Tot în clasa a VII-a m-am îmbolnăvit de pojar (rujeolă) și am trăit un episod foarte trist, poate cel mai trist din copilăria mea. Peste drum de internat era o casă frumoasă, dar nelocuită, foștii proprietari fiind deportați. Am fost izolată în acea casă pustie, în cea mai neagră singurătate, iar mâncarea pe care mi-o aduceau colegele, îmi era lăsată pe prag. Tare mi-era frică și urât să fiu singură. Plângeam aproape tot timpul și într-o zi când mi-am zărit chipul în oglinda unui geam, m-am speriat de fața mea desfigurată de eritemul rujeolic, de febră și de plâns. Așa m-a găsit tata într-o luni, când a venit la târg și a trecut și pe la mine. Era prima dată când îl vedeam privindu-mă cu milă. Într-o seară mi-a adus cina o colegă, Anisia, fiica adoptivă a părintelei Goldiș. Atât de fierbinte m-am rugat de ea să rămână cu mine peste noapte încât în ciuda interdicției și cu teama de-a fi pedepsită, a rămas. Doamne, cât am fost de fericită că nu mai eram singură cu urâtul și cu spaimile mele. După ce m-am vindecat de pojar, doamna pedagogă m-a dus la dispensar pentru o radioscopie pulmonară. L-am auzit pe doctorul Weinberger comentând imaginea radioscopică a ceea ce am înțeles mult mai târziu, că era „complexul primar” pe care-l port bine mersi până astăzi și care mi-a oferit imunitate pe viață împotriva tuberculozei.

George ROCA: Și ați ajuns la „Academia Mozes” (așa cum îi spuneau cu respect orădenii) cea frumoasă școală sanitară care a pregătit cadre medicale - asistenți pentru nenumărate spitale nu numai oradene ci și din țară. Câteva cuvinte despre iluștrii dumneavoastră profesori-doctori. Ce secție ai terminat?

Sabina MĂDUȚA: Profesorii noștri medici, dr. Mozes, dr. Curteanu, dr. Dinu, dr. Wolghemuth, Dr. Colea, dr. Feier, dr. Sirban ș.a, ne dictau lecțiile la materiile pe care ni le predau - anatomie și fiziologie, medicină internă, pediatrie chirurgie, dermatologie neurologie, etc, etc... - fiindcă trebuia să fim bine pregătite, după absolvire urmând să fim repartizate în satele fără medici! Doamne, câte caiete cu notițe am umplut și acum nu mai am măcar o pagină la care să mă închin! Cine știe pe unde s-au risipit, sau o fi aprins tata focul cu ele... Colegele externe ne mai aduceau totuși de acasă romane pe care le citeam pe ascuns să nu ne prindă doamna pedagogă. Din păcate, trebuia să le înapoiem cât mai repede, așa că, într-o noapte, împreună cu colega Claudia Daltin așezate pe capacul de la toaletă, citeam de zor la pagini diferite cartea „Carne din carnea mea” o poveste americană despre un tânăr



-2023 -ANUL IULIU MANIU !

Cetatea Cavalerilor

NR. 5(33) MAI 2023

condamnat la scaunul electric. Din păcate i-am pierdut urma Claudiei Daltin ai cărei părinți italieni se stabiliseră în comuna Talpoș. Se spunea că după ce-a terminat medicina la Cluj, ar fi plecat în America! Ce dor mi-este de ea!

George ROCA: Acum înțeleg de ce v-au placut atât de mult cărțile... Mai ales că le citeați la „patru ochi” împreună cu cu kolegele... Câteva cuvinte despre atracția cărților asupra dumneavoastră...

Sabina MĂDUȚA: Referitor la cărți amintirile mă copleșesc. Îmi aduc aminte – parcă ar fi fost ieri – de o secvență din vremea tinereții:- Sibinaa, Sibinuțaa, mai lasă cartea și stânge lampa că să gătească fotoghinu... Vocea mamei care nu poate adormi de griji se aude din camera alăturată. - Da mamă, da, o sting imediat, mai am puțin de citit. Dar eu nici gând să-i dau ascultare! - Sibinaaaa...! se aude iar... și n-am încotro.

Cobor fitilul, suflu-n lampă și ies în verandă. E o noapte caldă de vară, cu aerul parfumat de ierburi înflorite. Crișul e la doi pași de casa noastră. Peste sălciile și plopii ce-l mărginesc se ridică o lună mare, strălucitoare. Îmi iau cartea, ies pe verandă și încep să mai descifrez câteva rânduri la lumina farului noptatec. Sunt în vacanță, am scăpat pentru trei luni de școală și de internatul Liceului Sanitar de la Oradea. Acolo ne era interzis să citim alte cărți în afară de manualele școlare și notițele luate la orele de curs, fiindcă nici manuale nu prea aveam. În cei patru ani de școală am umplut zeci de caiete, mii de pagini de notițe după cum am relatat mai sus. Forța de atracție a cărților asupra mea a fost dintotdeauna ieșită din comun. La început citeam tot ce-mi cădea în mână, dar mai târziu căutam anumiți autori despre care auzisem, sau care-mi plăcuseră la prima lectură. Subliniam pasajele care mă impresionau mai tare, iar cu timpul mi-am alcătuit o bibliotecă adevărată și pe gustul meu. Am călătorit mult cu ajutorul cărților. Peisajele geografice și peisajele sufletelor umane, cu marile înălțimi și adâncile lor prăpăstii, m-au ajutat să înțeleg și să aflu cât mai multe despre ceea ce numim viață, viață care ne îngenunchiază și ne supune. Dar suntem lăsați să ne zbatem, să ne facem planuri, și să visăm la fericire. Dacă am ști de la bun început că nimeni nu este scutit de suferință și de eșecuri, ne-am mai chinui atâta? Nimeni nu vine pe lumea asta decât pentru suferință. Târziu, de la înălțimea vârstei, facem eforturi să ne amintim de puținele clipe fericite pe care le-am avut într-o viață...

Dar să revin la visuri și la cărți. Ce evadări, ce simțăminte înălțătoare îți dă lectura unei cărți bune! În eroii cărților citite mi-am regăsit aspirațiile și dorințele de realizare, dintre care cea mai puternică a fost aceea de a deveni scriitoare. Mergând pe stradă, în autobuz sau în tramvai, în minte compuneam dialogurile viitoarelor mele personaje de roman. Visam să-l cunosc personal pe scriitorul Cezar Petrescu ale cărui cărți, „Aurul negru”, „Întunecare”, și trilogia „Luceafărul, Nirvana și Carmen Saeculare” îmi tulburaseră mintea, alungându-mi liniștea. Prea timidă, n-am găsit calea să ajung la el și nici mai târziu n-am aflat vreun mentor care să-mi dea curaj. Scriitorii cărților mele preferate au rămas într-un turn de fildeș, inaccesibili, ca și artiștii pe care-i admiram la teatru. Cum aș fi putut bănui atunci că într-o bună zi, prin preocupările mele reportericești voi afla cât sunt de vulnerabili acești zei pe care-i așezăm pe un pedestal de neatins. De unde să fi știut că și-n omeneștile lor slăbiciuni ne depășesc pe noi, oamenii simpli, admiratorii lor? Prima revelație de acest gen este șocantă. Dar cărțile, cărțile sunt ca pâinile pentru suflet și, din fericire, sunt întotdeauna din belșug. O viață de om nu-ți ajunge să le citești pe toate. Și într-o bună zi, într-un târziu descoperi o carte veche, o carte minunată care ți-a scăpat la apariție. Le cauți și pe celelalte, scrise de același autor, le parcurgi ca într-o transă. Ai vrea să-l cunoști pe cel care le-a construit, dar el nu mai este. Acum când ai avea curajul să-i scrii sau pur și simplu să-i telefonezi, el nu mai e...

George ROCA: În urmă cu mai mulți ani... ați publicat un articol în revista „Contemporanul” despre „Un Leonardo da Vinci al României”. Despre cine este vorba? Să-l facem cunoscut și cititorilor noștri... Povestiți-ne vă rog despre pictorul Ioan Vlasiu. Ați scris atât de frumos și interesant despre dînsul...

Sabina MĂDUȚA: Am și acum în memorie o frază emisă de Ion Vlasiu „Simți cum îți dă inima dintr-odată; ți-o dă cum ți-ar da un măr”. Am scris acele lucruri cu gândul la întâlnirea mea cu cărțile sculptorului Ion Vlasiu. Eram acasă la Tinca. Mama fiind bolnavă, toată ziua luca roboteam, iar preocupările mele nu erau prea artistice. S-a întâmplat ca fosta mea profesoară de la Gimnaziul din Tinca, doamna Norica Laza, să-mi împrumute o carte de cinci sute de pagini scrisă de Ion Vlasiu „Am plecat din sat”. Se legau niște lucruri... Doamna Laza, ca și Ion Vlasiu își aveau originile în Lechința Maramureșului. Învățătorul evocat de Ion Vlasiu în carte, a fost chiar bunicul doamnei profesoare, iar el deținea o parte din colecția Revistei „Lamura”, sosită pe chiar adresa celui învățător care era



-2023 -ANUL IULIU MANIU !

Cetatea Cavalerilor

NR. 5(33) MAI 2023

abonat la Revistă prin anii '20-'30. (Dl. George Negruțiu învățător, Lechința, jud. Turda-Arieș). Revista conține multe articole semnate Vasile Voiculescu și iată cum se leagă cărțile între ele. Dar nu aceste amănunte m-au determinat să citesc cartea care mi-a adus atâta bucurie. Seara după ce mama se culca, mă retrăgeam în camera mea și citeam până ce mi se închideau ochii, fermecată, luînd-o cu mine până și în somn. Acum, mama care vedea lumina prin crăpătura ușii dintre camerele noastre, nu mai striga la mine să sting becul... Mai mult, când zarea aceea de lumină îi da o liniște, știind că cineva veghează alături. Chiar mi-a spus într-o dimineață: „Ce bine am dormit știindu-te acasă...”

Când am ajuns la București am căutat și celelalte cărți ale lui Ion Vlasiu: „Succes moral”, „O singură iubire”, „Jurnalele”... Mi-am regăsit sufletul în paginile acestor cărți, în căutările autorului sculptor, plecat din Lechința, la Cluj, la București, la Paris, ba chiar și-n America. S-a dus să-și cioplească acolo propria statuie. Și și-a făcut-o atât de bine, atât de durabilă! Cărțile lui cu caracter autobiografic, evocă lumea satelor de unde a plecat și lumea orașelor pe unde a colindat, nu numai cu talent de mare condeier, dar și cu mare sinceritate și plasticitate. Mi-am regăsit, parcurgându-i paginile, voluptatea cu care i-am citit pe Panait Istrati și Jack London, pe Mihail Sadoveanu și Lev Tolstoi, pe Vasile Voiculescu și John Galsworthy, pe Cezar Petrescu și Thomas Hardy. M-am regăsit pe mine și visurile mele de a deveni scriitoare. O tentație ca un dor, s-a cuibărit în sufletul meu, să iau trenul să ajung la Lechința și la Ogra, la Oarba și la Cipău, să văd Mureșul în care el povestește că s-a scăldat de atâtea ori...

O altă surpriză mi-a prilejuit-o prietena Magda Mitrașca, profesoară de limba română la Oradea. Am amintit într-o discuție cu ea despre cărțile citite și nu mică mi-a fost mirarea când am aflat că Magda și-a dat examenul de diplomă cu subiectul „Opera literară a lui Ion Vlasiu”. A fost chiar și atunci o surpriză pentru respectiva comisie... Cât m-am întristat aflând că Magda l-a întâlnit într-o vacanță la mare, dar i-a lipsit curajul să i se adreseze. Cineva i-a arătat un bătrânel spunându-i: „Uite, domnul acela, este chiar Ion Vlasiu. Du-te și salută-l, du-te și vorbește-i, spune-i despre admirația ce-i porți!”. Numai o ardeleancă precum Magda, putea fi atât de timidă, încât să-și vadă idolul la doi pași de ea, fără să-i adreseze un cuvânt, contemplându-l doar în tăcere... Am suferit eu, pentru acea ocazie pierdută pentru totdeauna, pentru clipa care nu se mai întoarce! Mai bine nu-mi povestea...

George ROCA: Ați ajuns la București ca asistentă medicală. Care a fost impactul cu capitala? Ce alte „secrete” v-au motivat să ajungeti la București... după terminarea „Academiei Mozes” din Oradea?

Sabina MĂDUȚA: Vreți secrete? Da, sunt multe lucruri pe care nu le-am dat în vileag, nu că mi-ar fi rușine de ele... Cum să le dezvălui unor oameni cu prejudecăți și ipocriți care te-ar eticheta după ureche cu răutate și chiar invidie! Cum să mă laud cu carnetul meu de studentă a Institutului Pedagogic „Maxim Gorki” din București, secția serală din anii 1955-57. Nu sună bine, nu-i așa? Pentru unii nici numele „MG” nu sună bine!

George ROCA: Eu zic că „Maxim Gorki” sună bine! Era o instituție de învățământ... Așa erau vremurile atunci! Nu cred că te racola nimeni acolo pentru a deveni „spion rus” dacă nu vroiai! Se facea carte precum în alte „locuri academice românești” din aceea vreme... Nu se învăța numai limba rusă. Exista (chiar) și o catedra de limbă și literatură română. În general studiau acolo cei cu o situație materială mai precară. I se zicea și institutul studenților săraci! Era locul unde toți studenții primeau burse, cămin, cantină... Nu erau toți mari iubitori de „Stalin și poporul rus...”. Desigur că au fost unii absolvenți care s-au „integrat” și au ajuns departe în structurile politice comuniste din acele vremuri. Iar dacă s-ar fi numit acel institut MGM (adică Metro-Goldwyn-Mayer), „Georges Eugène Benjamin Clémenceau”, „Hans Christian Andersen”, sau „Charles Dickens” credeți că ar fi fost mai prestigios ca învățământ!? Cine a fost Maxim Gorki? Un scriitor celebru peste tot în lume, nominalizat de cinci ori la Premiul Nobel pentru literatură, chiar dacă se știa de către cei din afara Cortinei de Fier că a fost fondatorul realismului socialism! Iertați-mă dacă am luat-o razna! Aș dori doar să scapați de acea „Mea culpa”! Pe vremea comunismului se încerca să se diminueze toate valorile capitalismului, acum după „revoluție” e invers. Vânătoarea de vrăjitoare! Continuați vă rog!

Sabina MĂDUȚA: Nici pentru mine situația materilă nu era bună! Lucram la Spitalul „I.C. Frimu” din Floreasca, secția chirurgie femei - o secție cu 60 de paturi și o singură asistentă în tura de noapte! Lucram mai mult în tura de noapte și dimineața pentru că după amiaza eram la cursuri. Plecam dimineața cu noaptea-n cap din Căminul de pe str. Transilvaniei 6, în vreme ce colegile mele studente la zi se întorceau în pat pe cealaltă parte să-și continue somnul. Oh, cât de mult le invidiam!

A fost prea greu, aveam 19 ani, eram epuizată, fără nici un ajutor de-acasă cu un salariu foarte mic, motive care m-au făcut să întrerup cursurile după doi ani. Îl admiram și nu-l uit pe eminentul chirurg Ion Țurari, cel care a făcut primele operații pe cord deschis în România la Spitalul Floreasca. Iubeam de-atunci literatura și cărțile! Totuși acolo i-am descoperit pe marii scriitori ruși: Pușkin, Lermontov, Tolstoi. În două ore de clasă învățam pe de rost o poezie de Lermontov sau de Pușkin. Le știu și-acum și repet în gând frânturi din „Evgheni Oneghin” de Pușkin sau „Cântec de leagăn căzăcesc” de Lermontov.

George ROCA: Ha, ha! Sună bine! Să nu vă rușinați de acești titani ai literaturii ruse. Însăși cei de la Hollywood au făcut zeci de filme cu tematici în care erau implicate numele lor! Și nu s-au rușinat... chiar dacă era plină epocă de Război Rece! Mergem mai departe...

Sabina MĂDUȚA: Din căminul Institutului „Maxim Gorki” am plecat direct în casa celui ce-mi devenise soț, Șerban Adrian Simionovici, orfan de război, refugiat în România din Cernăuți împreună cu mama sa. Ne-am cunoscut într-o excursie pe munte, la „Refugiul alpin” din Bușteni. Mi-am schimbat și serviciul am trecut la pediatrie Spitalul de copii Cotroceni și mai apoi și în alte unități.

George ROCA: Fiind o bună recitatoare de poezie am aflat că ați avut mai multe apariții „artistice”, inclusiv la radio sau la „Cântarea României”...

Sabina MĂDUȚA: Despre mult hulita „Cântarea a României” ce să vă spun! Oare n-a fost în anii aceia „grei” singurul mod de-a ne putea exprima și crea în toate domeniile, de la Literatură la Inginerie, de la Poezie la Inventică! Toate sub Cupola „Cântării României”! Știam că nu e tocmai bine, râdeam între noi și încercam să aducem la vedere uneori lucruri riscante, dar riscam... Poemul „Horea” de Aron Cotruș pe care l-am recitat în concurs mi-a adus totuși numai aprecieri. E adevărat că un „cineva”, mi-a zis după spectacol: „V-ați strecurat, v-ați strecura”, dar m-au lăsat să merg mai departe cu „1907” de Panait Cerna, „Mușat și ursitorile” de Mihai Eminescu, și „Sonete” de Vasile Voiculescu... recitaluri închinare limbii române și alte poezii din literatura română pe care le îndrăgeam și vroiam să le readuc în memoria spectatorilor și ascultătorilor Radio-ului. Marea actriță Lia Șahighian mi-a fost îndrumătoare, iar în juriul care m-a apreciat a fost și actorul atât de special Dinu Ianculescu. S-ar putea crede că mă laud! Eu însămi am fost uimită când domnul Dinu Ianculescu a înregistrat pe disc poemul „Horea” de Aron Cotruș iar doamna Lia Șahighian a preluat unele din poemele incluse în repertoriul meu. Se vede că i-am inspirat! (Ha, ha! Mi-a revenit buna dispoziție!) Toți mă întrebau, de unde le scoți, de unde? Ce să le spun, că din lecturile mele interminabile, din gărziile mele de noapte, din dragostea mea pentru poezie? Dragă domnule George Roca, am început într-o doară să vă scriu și iată că deja v-am dezvăluit multe „secrete”!

George ROCA: Foarte bine! Ma bucur că „ne-am împrietenit” și că ați devenit mai confidentă! Cum ați ajuns să realizați pe posturile de radio naționale?

Sabina MĂDUȚA: Radioul a fost ca a doua mea casă! Era prin anul 1981 și la un concurs am recitat poemul „Pârâul și floarea” de Panait Cerna. Cu acest poem, recitat pe scena Casei de Cultură a M.A.I, într-un spectacol mai amplu, mi s-au deschis porțile Radioului. Prin redactorul Ioana Baternai care era în sală și făcea înregistrări. vocea mea a ajuns înaintea mea pe undele programului I al Radiodifuziunii Române! După difuzare am fost sunată și felicitată de multe cunoștințe, mai ales telefoanele de la Oradea... care-mi spuneau că toată strada Alexandru Cel Bun mă asculta și își comunicau unii altora „Sabina e la Radio! Sabina noastră e la Radio”! Nu-mi venea să cred, cum să fiu eu pe postul de Radio fără să-mi spună cineva că m-a înregistrat și difuzat? Am aflat până la urmă și am intrat pentru prima dată în Casa Radio, care avea să devină a doua mea casă după cum am spus mai sus! Am primit și o copie după înregistrarea pe care o mai păstrez în „Fonoteca mea de aur”! Mulțumesc Doamnei redactor Ioana Baternai Tudor oriunde s-ar afla!!!

George ROCA: Ce mult ma bucur ca v-ați „deschis” la dialog... Povestiți frumos și interesant... Parcă spuneți că nu vom scrie nici macar o pagină de interviu. Iată că se fac aproape zece! Ba mai multe cred...

Sabina MĂDUȚA: La început m-am gândit că dacă public un interviu iar mi-aud vorbe, bârfe, etc... care creează o confuzie totală. Și deseori acestea dor tare chiar dacă nu sunt plauzibile sau documentate. E o confuzie totală. Din cauza adevăraților securiști, la 50 de ani (în 1987! Deci înainte de... 1989), m-au dat afară din serviciu și am rămas să mor de foame... Lucram atunci la Spitalul Militar ca angajat civil. Așa-mi trebuia dacă tot făceam prozelitism, recitând cui vroia sau nu să mă asculte,

recitând din Aron Cotruș și din Vasile Voiculescu, și povestind cum l-au închis comuniștii la vârsta de 74 de ani! Total inuman să ții după gratiile Aiudului aproape cinci ani un om bolnav și vârstnic fără nicio vină, în acel regim de teroare și suferință. În cartea mea la capitolul „Mărturisitorii” sunt publicate șapte interviuri realizate de mine cu oamenii de vază care l-au cunoscut pe scriitorul martir „dincolo și dincoace de gratii”. Fiica poetului, doamna Gabriela Defour, cunoscându-mi pasiunea și compasiunea pentru prigonitul său părinte m-a îndrumat spre cei care au depus mărturiile pe ale căror mărturii le-am publicat în carte.

George ROCA: Care a fost impactul dumneavoastră cu „Mineriada” din 1990?

Sabina MĂDUȚA: Mă întrebați care a fost impactul meu cu minierii și securiștii în acea zi nefastă din 13 iunie 1990? Încerc s-o iau mai pe „întortocheatele”! Curiozitatea de jurnalist m-a făcut să ajung în Piața Victoriei împreună cu o prietenă. Ne-am oprit în fața Muzeului „Grigore Antipa” unde am asistat la scene de groază. Când am scos din geantă micul meu aparat de fotografiat „Smena”, s-au repezit la mine doi „gealați”, un milițian și un civil. Unul mă ținea de mâna sângă, celălalt de mâna dreaptă, iar peste ei o ceată de civili mă loveau în cap în timp ce traversam (astfel filmată!) spre Palatul Victoria. Apucasem să-mi bag aparatul foto în geantă! Am avut mare noroc pentru că la parterul Palatului m-a recunoscut un ofițer, care mi-a fost pacient... De fapt eu nu l-am recunoscut pe el! I-am explicat situația, a înțeles, și m-a dus spre o ieșire din spate... Mi-a dat apă și pâine - de frică făcusem o criză de hipoglicemie - și mi-a zis „Măi fato, măi, ce era să pățești. Dacă-ți dădeau ăștia cu bulanul peste spate, cum ești tu mică și slăbuță... ai fi fost terminată”. Nu-i dau numele deoarece s-ar putea să aibă neplăceri, dar îi mulțumesc! Povestea e mai lungă... Bine că am scăpat... de dusul la Jilava!

George ROCA: Am auzit că după revoluție ați înființat o editură numită simbolic „Florile dalbe”...

Sabina MĂDUȚA: Mă întrebați cum a fost cu editura „Florile dalbe” pe care cu mari eforturi am înființat-o în 1994? Am făcut-o tot de dragul marelui scriitor și patriot adevărat Vasile Voiculescu! Prima carte pe care am reeditat-o a fost „Rotonda plopilor aprinși” de Valeriu Anania. Există în această carte un portret a lui Vasile Voiculescu scris cu mult-mult har de Valeriu Anania cel care i-a fost prieten. Era prin 1995 pe când I.P.S Valeriu Anania era Arhiepiscopul Clujului, Vadului și Feleacului. Dar una e să iubești cărțile și alta să le vinzi ca apoi să poți tipări altele. Dacă domnul general Lazăr Cârjan, care era pe atunci la comanda I.P.J. Bihor și domnul Horia Stanciu, director la U.A.M.T Oradea, nu ar fi susținut prin sponsorizare tipărirea cărții aș fi fost și astăzi datoare la Tipografia domnului Vladimir Kagan, din Oradea. Le mulțumesc acum și pe această cale! Până la urmă din lipsă de fonduri a trebuit să renunț la editură!

George ROCA: Dacă ați prinde peștișorul de aur... care ar fi cele trei dorințe pe care ați vrea să vi le îndeplinească!

Sabina MĂDUȚA: Prima dorință ar fi să nu mai fiu bolnavă! A doua... să fiu înconjurată de cât mai mulți oameni inteligenți și buni, să am exemple de urmat. Cu a treia e mai greu. Ea se referă nu numai la oamenii săraci și necăjiți din România! Îmi iubesc semenii! O iubire combinată cu milă (Pieta), dar... mai marii lumii nu sunt preocupați de filantropie! Nădejdea noastră a tuturor e la Bunul Dumnezeu! Prin tot ce facem să ne întărim credința. Sunt sigură că vom primi răspuns. Vă mulțumesc din suflet domnule George Roca pentru că fără imboldul pe care mi l-ați dat poate că n-aș fi făcut aceste mărturisiri necesare pentru purificarea sufletului.

